

Asia: VN/30511/2023

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö vientivetoista työmarkkinamallia ja sovittelujärjestelmän kehittämistä koskevista hallitusohjelmakirjauksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Näkemyksenne Suomen työmarkkinamallin kehittämisestä.

Työnantajien ja palkansaajien yhteisen näkemyksen löytyminen suomalaisesta työmarkkinamallista olisi erittäin tärkeää. Toimivassa mallissa huomioidaan sekä palkansaajien että työnantajien tarpeita tasapainoisesti. Tämänhetkinen toimintamalli, jossa Elinkeinoelämän keskusliitto EK pyrkii erittäin voimakkaasti koordinoimaan sopimusten kustannusvaikutuksia, johtaa käytännössä pitkittyviin työriitoihin ja vaikeisiin kriisiytyviin tilanteisiin.

Suomalaiseen malliin tulee pyrkiä neuvotellen, vaikka neuvottelut veisivät aikaa. Vain siten voidaan saavuttaa malli, johon kaikki osapuolet voivat sitoutua. Pakolla säädetty malli johtaa lisääntyviin uusiin kriisitilanteisiin.

Kohti suomalaista mallia tulee luonnollisesti pyrkiä Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia kunnioittaen. Hallituksen esityksen kirjaukset eivät edistä työmarkkinaosapuolten välistä yhteistyötä kansainvälisten sopimusten edellyttämällä tavalla, vaan päinvastoin rajoittavat sitä.

2. Näkemyksenne hallitusohjelmakirjauksesta, jonka mukaan: ”Laissa työriitojen sovittelusta säädetään, että palkantarkastusten yleistä linjaa ei voida ylittää valtakunnansovittelijan toimistosta tai sovittelulautakunnan toimesta annettavalla sovintoehdotuksella”.

Työmarkkinamallin tulee perustua yhteisymmärrykseen ja sopimiseen, eikä siitä tule säätää lailla. Suomessa on käytännössä yleensä seurattu palkkaneuvotteluissa ns. yleistä linjaa. On kuitenkin ollut tärkeää, että valtakunnansovittelija (tai sovittelulautakunta) on voinut poiketa harkintansa mukaan yleisestä linjasta, mikäli siihen on ollut sopimusalan tilanne huomioiden perusteltua syytä. Tämä mahdollisuus tulee myös jatkossa säilyttää. Valtakunnansovittelijalla on oltava edellytykset hoitaa lakisääteiset tehtävänsä sovitella työriitoja.

Vientivetoisen mallin kirjaaminen lakiin aiheuttaisi sen, että mahdollisuudet sopimuslakohtaisten työehtojen kehittämistarpeiden huomioimiselle heikentyisivät. Lisäksi malli käytännössä estäisi naisten ja miesten välisen palkkatasa-arvon edistämisen sopimusteitse. Malli itseasiassa heikentäisi naisten ja miesten välistä palkkatasa-arvotilannetta entisestään.

Lakiin säädetty malli johtaisi lisääntyviin, pitkittyneisiin työriitoihin.

2 a). Millä tavoin vientivetoisessa mallissa voitaisiin kohdentaa palkankorotuksia sellaisille aloille tai sellaisiin tehtäviin, joissa on palkkauksen kehittämistarpeita?

Poikkeamisen ns. yleisestä linjasta tulee edelleen olla mahdollista, mikäli se on tietyillä aloilla tarpeellista. Poikkeamiset voivat olla esim. palkkaohjelmia, tuottavuusohjelmia, työvoiman saatavuuteen liittyviä tai palkkatasa-arvoon liittyviä ohjelmia.

3. Millaisessa menettelyssä työmarkkinaosapuolten yhteistä hyväksyntää nauttiva työmarkkinamalli olisi mahdollista valmistella?

Yhteisesti hyväksyttävä malli voidaan saavuttaa vain neuvottelemalla. Neuvotteluille on annettava tarvittava aika. Kestävä malli voidaan saavuttaa vain, mikäli osapuolet ovat sitoutuneita sen noudattamiseen. Pakolla säädetty malli johtaisi vain uusiin kriiseihin ja lisääntyvään epävakauteen työmarkkinoilla.

4. Onko työriitojen sovittelusta annettuun lakiin perustuvaa vapaaehtoista sovittelua tarpeellista kehittää? Voidaanko lakisääteisen sovittelujärjestelmän rinnalla kehittää liittojen keskinäistä sovittelujärjestelmää esimerkiksi työehtosopimusten rajariitojen ratkaisemiseksi (keskusjärjestöjen välinen/sisäinen konsiliaatio, vrt. vastaava menettely Ruotsissa)?

Vapaaehtoisen sovittelun sääntely on näkemyksemme mukaan tällä hetkellä riittävää.

5. Näkemyksenne työriitojen sovitteluinstituutioon kuuluvien toimijoiden (valtakunnansovittelija, sivutoimiset sovittelijat, sovittelulautakunta) merkityksestä ja roolista neuvotteluratkaisuun pääsemisessä ja työrauhan ylläpitämisessä. Kuinka lakisääteinen vientimalli vaikuttaisi sovitteluinstituution rooliin työmarkkinoiden toimivuuden edistämisessä ja työriitojen sovittelussa?

Lakisääteinen vientimalli heikentäisi merkittävästi valtakunnansovittelijan, sivutoimisten sovittelijoiden ja sovittelulautakunnan mahdollisuuksia tehdä sovintoesityksiä työriitojen sopimiseksi. Käytännössä sovitteluun olisi mentävä, mutta sovittelijalla ei olisi mahdollisuutta tehdä ns. yleisestä linjasta poikkeavaa sovintoesitystä. Tämä johtaa pattitilanteeseen, jossa työriita pitkittyy ja vaikeutuu.

6. Tulisiko sovittelun tueksi ja työmarkkinajärjestöjen yhteisen tilannekuvan muodostamiseksi edistää toimenpiteitä, joilla tuotetaan objektiivista tietoa työmarkkinoista, makrotaloudellisesta kehityksestä ja toimialakohtaisista olosuhteista? Jos kyllä, mitä nämä toimenpiteet voisivat olla?

Työmarkkinaosapuolten yhteiselle taloudelliselle tilannekuvulle on selkeästi tarvetta. Keskustelu yhteistyöstä tulisi aloittaa pikimmiten, tässäkin asiassa neuvottelutie on paras etenemistapa.

7. Muut mahdolliset kommentit.

Orpon hallitus on viemässä eteenpäin useita työmarkkinamallin kokonaisuuteen liittyviä muita muutoksia erillisinä asioina. Työmarkkinamalliin liittyvät olennaisesti kysymykset lakko-oikeuden rajoittamisesta ja paikallisesta sopimisesta. Ensin tulisi käydä perusteelliset ja asialliset neuvottelut

työmarkkinamallista ja luopua muiden muutosesitysten eteenpäin viemisestä, kunnes suomalaisesta työmarkkinamallista on saavutettu yhteisymmärrys.

Sainila-Vaarno Anne
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry